

ЗНАЧИМОСТ НА ДИГИТАЛНИТЕ УМЕНИЯ ЗА РАБОТА В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ

Доц. д-р Славянка Ангелова,

E-mail: sl.angelova@swu.bg

Гл. ас. д-р Любомира Христова,

E-mail: dineva@swu.bg

Югозападен университет „Неофит Рилски“

Резюме: Обществото става все по-цифровизирано, което налага необходимостта от наличието на определено равнище на цифрови умения, за да преодоляваме предизвикателствата в личния и професионалния си живот. Технологиите имат все по-голяма роля във всички сфери. Това променя изискванията към компетентностите на работещите. Насърчаването на тяхното развитие и усъвършенстване е една от целите на визията за европейско пространство за образование и учене през целия живот.

Пандемията от COVID-19 още повече подчерта значението на основните цифрови умения за гражданите, което е обект на анализ в настоящата статия. Повишаване нивото на дигиталните умения на отделните индивиди е фактор за успешна професионална реализация според изискванията на съвременното общество и спецификата на конкретната работна среда.

Ключови думи: дигитални умения, работа, COVID-19 пандемия

SIGNIFICANCE OF DIGITAL SKILLS FOR WORK IN PANDEMIC CONDITIONS

Assoc. Prof. Slavyanka Angelova, PhD

E-mail: sl.angelova@swu.bg

Chief Assist. Prof. Lyubomira Hristova, PhD

E-mail: dineva@swu.bg

Abstract: Society is becoming increasingly digital and this affirms the necessity to use digital skills to overcome the challenges in personal and professional life. Technologies are playing an increasing role in all areas. This changes the requirements for the competencies of the employees. Promoting their development and improvement is one of the vision goals of a European area of lifelong learning.

The COVID-19 pandemic further emphasized the importance of basic digital skills for citizens, which is the subject of analysis in this article. Increasing the level of an individual's digital skills is a factor for successful professional realization according to the requirements of modern society and the specifics of the particular work environment.

Keywords: Digital Skills, Work, COVID-19 pandemic

Въведение

Хората имат нужда от подходящи умения и компетентности, за да се поддържа необходимия стандарт на живот и високото равнище на заетост, за да се насърчава социалното сближаване с оглед на бъдещето на обществото и трудовата заетост. В свят, който става все по-мобилен и все повече се дигитализира, цифровите технологии влияят върху образованието, обучението и ученето чрез развитието на по-гъвкави учебни среди, адаптирани към нуждите на пазара на труда.

Обществото се дигитализира и, както показват последните изследвания на потреблението на Интернет, младите хора на възраст 16-24 г. прекарват средно по осем часа на ден в онлайн пространството¹². Но има съществена разлика между обикновеното скролване по сайтовете и осъзнатото и безопасно използване на публикуваната информация, разпознаване на фалшиви новини, определяне на достоверността на източника, създаване на цифрово съдържание и усъвършенстване на цифровите умения.

Дигитални умения и работа

Бързите темпове на технологично развитие, нарастващата цифровизация на работните места и трудовите процеси поставят нови изисквания към знанията и уменията на човешкия ресурс. Според проучването „ИКТ за работа: дигитални умения на работното място“⁷ на Европейската комисия (ЕК) от 2017 г. 98% от мениджърите, както и 90% от специалистите, следва да притежават базови дигитални умения.

По данни на Евростат за развитието на цифровите умения на икономически активните възрастни през 2019 г. „35 % от работната сила на Европейския съюз (ЕС) – т.е. работещите или търсещите работа лица – на възраст между 25 и 64 години, не са имали дори основни цифрови умения“². В рамките на ЕС между държавите членки има значителни разлики. За България процентът е най-висок – около 65 %. Сравнителният анализ на състоянието между 2015 г. и 2019 г. показва лек спад за България, което прави ситуацията още по-тревожна.

Вследствие на пандемията от COVID-19 от началото на 2020 г. значително се увеличи делът на хората, които преминаха в режим на работа от разстояние. В сферата на образованието, дистанционното обучение се реализира в различни синхронни и асинхронни форми, което изправи пред сериозни предизвикателства преподаватели, студенти, ученици и техните родители. Пандемията задълбочи пропастта между

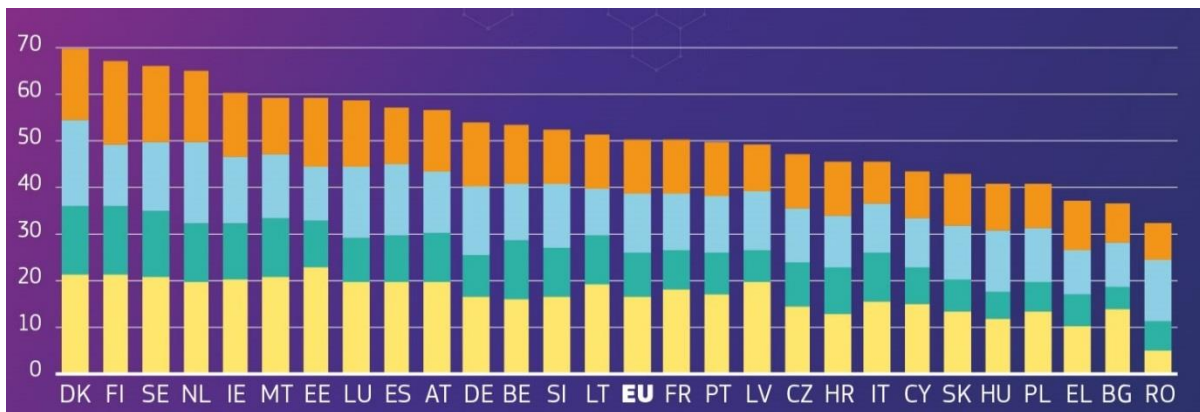
наличните и необходимите дигитални умения у хората, засили дигиталното неравенство.

Тази разпростираща се негативна тенденция се описва и от Европейската комисия, която подчертава някои по-значими обществени явления, като последица от пандемията, а именно:

- 1) „ускоряване на цифровия преход;
- 2) затвърждаване на дистанционната работа и обучение като реалности;
- 3) ограничаване дейността на милиони хора от ЕС поради недостатъчна цифрова подготвеност;
- 4) поява на нови неравенства вследствие от неадекватно ниво на умения в областта на цифровите технологии, работа или обучение в среда, която изостава в цифровизацията”⁸.

Класация за дигиталния напредък на държавите-членки на ЕС през първата година COVID-19 пандемията е визуализирана на *Фигура 1*. Резултатите са следствие от наблюдението на Европейската комисия относно прогреса на страните по отношение на цифровизацията, което е ежегодна практика още от 2014г. Данните се обобщават в годишен тематичен доклад: *Digital Economy and Society Index (DESI)*. За 2021г. Дания, Финландия, Швеция и Холандия изпъкват с най-напредналите цифрови икономики, докато при Румъния, България и Гърция са отчетени най-ниските резултати⁹.

Фигура 1: Напредък в процеса на цифровизация

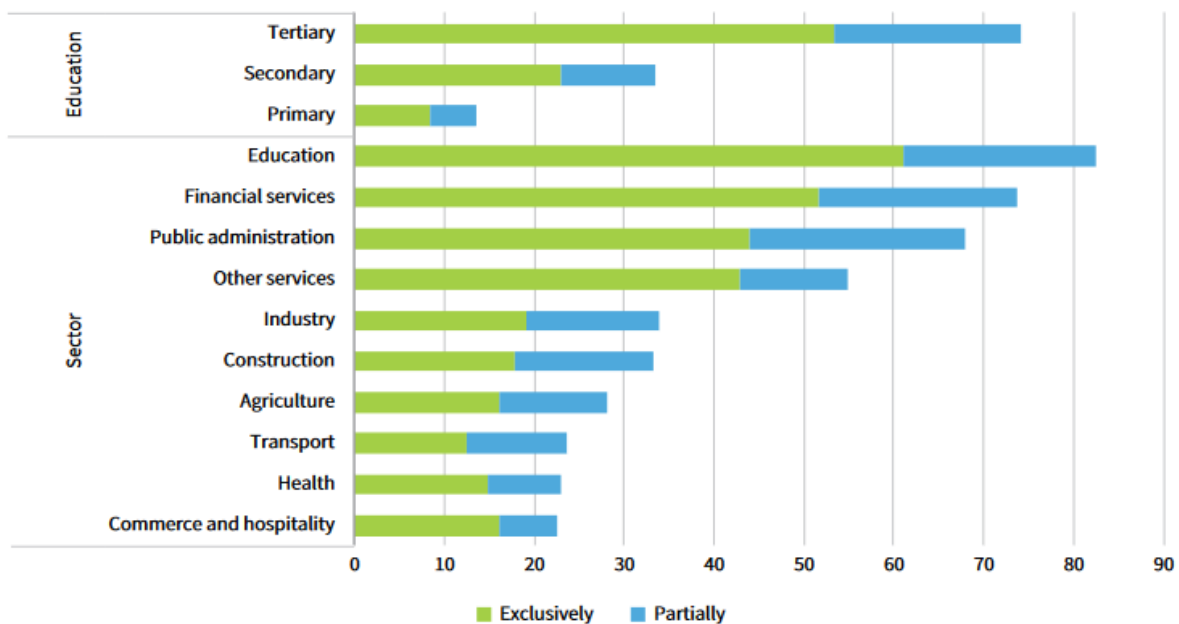

Източник: European Commission. DESI 2021.

Според проучване сред 27-те държави членки на ЕС от 2020 г. на Eurofound⁶ по време на пандемията близо половината от всички класифицирани като „служители“ са работили от вкъщи известен период от време, като за една трета (34%) това е

стандартният режим на работа. Силно впечатление прави разделението на служителите въз основа на критерия „образователен ценз“ при работата от разстояние. Най-голям е дялът на тези с висша квалификация (74%), следвани от притежаващите средна (34%), и само 14% от тях са с основно образование. Друга, ясно очертана тенденция при работата от разстояние, е превесът на сектора услуги. Водеща е позицията на сфера образование – над 80% от случаите, следвана от финансови услуги и публична администрация (Фигура 2). Най-ниски са стойностите в секторите транспорт, здравеопазване, търговия и хотелиерство. Първото място на образованието е съвсем закономерно, защото редица държави в пика на пандемията предприеха незабавни мерки училищата и университетите да преминат в режим на дистанционно обучение за различни периоди от време.

Фигура 2. Работа от вкъщи по време на COVID-19

Източник: Eurofound (2020) *Living, working and COVID-19*.

Освен това, актуалните работни места, които се обявяват, в голямата си част са свързани с информационните технологии. Така например, за периода 2005-2016 година 40 % от новите работни места са в сектори с интензивно цифрово развитие, а в същото време се отчита недостиг на хора, които са дигитални експерти¹⁰.

Пандемията от COVID-19 още повече подчерта значението на основните цифрови умения за гражданите. Едно обобщение на необходимостта от дигитални умения за работа от разстояние през 2021 г., направено от Анна Зийгл³ в шест страни от

ЕС, сред които и България, е представено на *Фигура 3*. В него като водещи са уменията в областта на информационните и комуникационните технологии, следвани от тези за онлайн комуникация.

Данните от *Фигура 3* очертават картината на едно, образно казано, необходимо „дигитално приспособяване“ в съвременните условия за реално и пълноценно съществуване. Ученето през целия живот следва да е съобразено с изискуемите умения за работа, за да може всеки индивид да изпълнява успешно професионалните си ангажименти. Работната среда не е статична величина. Работната среда зависи от комплексното влияние на съществуващите вътрешни и най-вече неконтролируемите външни фактори.

Фигура 3. Значимостта на дигиталните умения за работата от разстояние

Един такъв външен фактор е кризата, породена от COVID-19 пандемията, и изискването всяка организация да се адаптира бързо към промяната с цел да обезпечи ефективната си бъдеща дейност. Дори нещо повече – пандемията изведе на преден план необходимостта компаниите, особено в производствената сфера, да имат предварителна готовност. Това приспособяване до голяма степен е зависимо от нивото на цифрови умения на човешкия ресурс. Постоянното усъвършенстване в тази посока ще осигури на всяка организация конкурентно предимство чрез използване на технологични нововъведения и работа от разстояние.

Важността и значението на дигиталните умения е отчетено много преди пандемията. Още през 2006 г. те са определени като една от осемте ключови компетентности за учене през целия живот в Европейската референтна рамка, която през 2018 г. е актуализирана. В рамката се посочва, че „уменията включват

способността за използване, достъп, филтриране, оценка, създаване, програмиране и споделяне на цифрово съдържание. Лицата трябва да могат да управляват и защитават информация, съдържание, данни и цифрови самоличности, както и да разпознават и ефективно да се ангажират със софтуер, устройства, изкуствен интелект или роботи“¹¹.

За по-детайлно изясняване същността и съдържанието на дигиталните умения е разработена Европейската рамка за дигитална компетентност на гражданите – DigComp⁵. В нея се съдържат пет основни направления:

- области на компетентност – те също са пет на брой: грамотност по отношение на информацията и данните, комуникация и сътрудничество, създаване на цифрово съдържание, безопасност и разрешаване на проблеми;
- наименование и описание на компетентност;
- нива на владеене;
- знания, умения и нагласи;
- примери за използване, които описват приложимостта на дадената компетентност за различни цели.

Новото в последната версия DigComp 2.1 са примерите за употреба и промените в скалата за измерване нивата на владеене – в първоначалния вариант на рамката са определени три, а впоследствие са прецизирани до осем.“ В съвременното общество дигиталните умения са нужни за всяко работно място, защото цифровата икономика преобразува начина, по който хората работят, и уменията, от които се нуждаят за успешна професионална реализация“¹. Тяхното притежание е фактор и за социалното включване на индивида в обществения живот и намаляване на дигиталното неравенство между хората.

За преодоляване на негативните последици от пандемията COVID-19 и демографските промени, подпомагане на зелените политики и напредъка в процеса на дигитализация, Европейската комисия представи Европейска програма за умения за постигане на устойчива конкурентоспособност, социална справедливост и устойчивост. Основен акцент в нея е ученето през целия живот с цел подобряване на уменията за работа и преквалификация, които да отговарят на изискванията на пазара на труда в дигиталната икономика. В документа се казва, че „всички европейци трябва да имат достъп до атрактивни, иновативни и приобщаващи програми за обучение, защото уменията остаряват много бързо“⁸. Поставена е амбициозната цел за увеличаване на процента на гражданите на възраст 16-74 години с основни цифрови умения на 70 % през 2025 г.

Заключение

Всички ние трябва да бъдем по-чувствителни и към новата революционна вълна, т.нар. „Индустрия 4.0“⁴. Тя поставя фокус върху дигитализацията, нейното влияние върху пазара на труда, и насочва вниманието на специалисти от различни сфери към термина „Работа 4.0“. В този дискуссионен и актуален контекст едно е безспорно – значението на висококвалифицирани служители и приоритетна ориентация на граждани, организации и държавни учредения към повишаване на дигиталните умения. Това очертава и нарастващата роля на университетите като образователни институции, които следва да проучват и познават изискванията на работодателите и да ориентират учебния процес към тях, за да бъдат подготвени завършващите в различни професионални направления за ефективна работа от разстояние.

Цифровата трансформация вследствие на развитието на науката и технологиите променя всички области от битието на хората, включително работната среда и спецификата на уменията за упражняване на различните професионални дейности. Дигитализацията е новата четвърта революция, която извежда на преден план необходимостта от притежаването на дигитални умения от отделния човек. Тяхното придобиване и усъвършенстване е не само лична отговорност на гражданите, но и приоритет на редица програми и политики на национално и европейско ниво.

-
1. Ангелова, Сл., Христова, Л. (2020) Дигитални комуникационни умения за професионална реализация на студентите. В: Стратегии на образователната и научната политика, 28 (5), стр. 512.
  2. Европейска сметна палата (2021). Действия на ЕС за справяне с ниското ниво на цифрови умения, стр.6. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/RW21_02/RW_Digital_skills_BG.pdf, последно посетено 27.04.2022.
  3. [Зийгл, А. \(2021\) Умения за работа от разстояние: емпирично изследване на значимостта и нуждите в шест страни от Европейския съюз. стр. 14. https://www.remskaproject.eu/learning-outcomes-on-remote-working-skills-bg/](https://www.remskaproject.eu/learning-outcomes-on-remote-working-skills-bg/), последно посетено 19.04.2022.
  4. Икономически и социален съвет на Република България. Становище на тема “Бъдещето на труда: предизвикателствата на четвъртата индустриална революция”, стр. 8, <http://esc.bg/wp-content/uploads/2021/01/opinion-esc-3-47-2018-bg.pdf>, последно посетено 20.04.2022.
  5. Carretero Gomez, S., Vuorikari, R. and Punie, Y. (2017) DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use. EUR 28558 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg.

6. Eurofound (2020) Living, working and COVID-19. COVID-19 series, Publications Office of the European Union, Luxembourg, p. 31-32.
7. European Commission. (2017). ICT for work: Digital skills in the workplace. Luxembourg: Publications Office of the European Union, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ict-work-digital-skills-workplace>, last visited 21.04.2022.
8. European Commission. (2020) European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. Publications Office of the European Union, Luxembourg. p. 4, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2020-07/SkillsAgenda.pdf>, last visited 20.04.2022.
9. European Commission (2021). Digital Economy and Society Index (DESI). <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>, last visited 21.04.2022.
10. OECD (2019). Going Digital: Shaping Policies. Improving Lives. Paris: OECD Publishing, p. 84.
11. Official Journal of the European Union. 4.06.2018. Council Recommendation. Annex: Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2018.189.01.0001.01.ENG&toc=OJ:C:2018:189:TOC, last visited 19.04.2022.
12. [We Are Social, Hootsuite \(2022\). Digital 2022: Global Overview Report. p.28, Retrieved April 2022, from https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/.](https://wearesocial.com/uk/blog/2022/01/digital-2022-another-year-of-bumper-growth-2/) last visited 20.04.2022.